

УДК 37. 034: 373. 5: 377

ПИТАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Д.Є.Воронин

Анотація. В статті розкривається трактування науковцями сутності структури готовності майбутніх учителів до фахової діяльності.

Ключові слова: фізична культура, майбутні учителі.

Аннотация. В статье раскрывается трактовка научными работниками сущности структуры готовности будущих учителей к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: физическая культура, будущие учителя.

Annotation. In the article interpretation of essence of structure of readiness of future teachers opens up research workers to professional activity.

Keywords: physical culture, future teachers.

Постановка проблеми. Реформування вищої школи має на меті розв'язання проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів, здатних до ефективної роботи в умовах ринкової економіки. Підготовка вчителя являє собою процес, спрямований на досягнення кінцевого

результату, обумовленого соціальним замовленням суспільства, який виражається у понятті “готовність вчителя до професійної діяльності”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблему готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності розробляли чимало науковців [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9]. Проте досліджень щодо готовності вчителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності зі школярами в доступній літературі ми не знайшли.

Мета роботи – на основі теоретичного аналізу виявити структурні елементи готовності майбутніх учителів фізичної культури туристсько-краєзнавчої діяльності.

Результати дослідження та осмислення. У психолого-педагогічній літературі для характеристики здатності людини до певної діяльності користуються поняттям “готовність”. Прогрес у дослідженні проблеми готовності майбутніх учителів до їх професійної діяльності спостерігається з кінця 50-х років минулого сторіччя. Цей період характеризується розробкою науковцями змісту поняття та структури готовності вчителя до педагогічної діяльності. Так, Н.В.Кузьміна [3] готовність до професійної педагогічної діяльності тлумачить як складне соціально-психологічне явище, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок. Серед структурних компонентів означеного виду готовності вона виділяє конструктивний, організаційний, комунікативний. Авторка трактує конструктивну діяльність вчителя як таку, що пов’язана з відбором, композицією, проектуванням навчально-виховного матеріалу, складання планів – тобто це основа, на якій будується організаційна і комунікативна діяльність учителя. Конструктивна діяльність вчителя, на думку дослідниці, повинна включати проектування змісту майбутньої активності, системи і послідовності власних вчинків, а також системи і послідовності дій тих, хто навчається.

А.І.Щербаков [9] у структурі педагогічної діяльності поряд з конструктивною, організаційною і комунікативною функцією виокремлює ще інформаційну, розвивальну, орієнтаційну, мобілізаційну і дослідницьку (гностичну) функції.

Інші науковці [2] інтерпретують готовність як якісний показник саморегуляції особистості на фізіологічному, психологічному, соціальному рівнях проходження процесів, якими визначається поведінка людини. Вчені вважають, що готовність – це вибірково прогноуюча активність особистості на стадії її підготовки до діяльності, яка починається з моменту визначення мети на основі усвідомлення потреб та мотивів і розвивається відповідно до визначених особистістю плану, настанов, загальних моделей наступних дій, які втілюються у предметні дії і відповідають чітко визначеним засобам і способам діяльності.

У педагогіці при дослідженні різних видів діяльності за основу беруть характеристику готовності як складової структури, до складу якої входять мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оцінний компоненти [2]. Готовність майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності характеризується вченими як цілісний прояв особистості, комплекс необхідних знань, умінь і здібностей, результат професійної освіти та виховання, соціальної зрілості особистості, компонентами якої виступає психологічна, науково – теоретична, практична, фізична і психофізична готовність [6]. В.І.Наумчук [5, с.25], погоджуючись з рядом науковців, що досліджують питання професійної підготовки вчителів, розглядає професійну готовність як інтегративне стійке утворення, яке проявляється на основі сформованості потреб і здібностей та характеризується соціально-нормативним рівнем суспільних відносин у системі функцій індивіда, що визначає його ставлення до діяльності та її результативність.

Педагогічна діяльність – це складний багатofакторний процес виконання системи дій для вирішення різноманітних навчально-виховних завдань. Тому підготовка до педагогічної діяльності є складною цілісною багатосторонньою динамічною системою, що функціонує у відповідності із завданнями, принципам підготовки спеціалістів [1, с.44]. Як вважає О.А.Абдулліна [1, с.44], мета загальнопедагогічної підготовки – це формування учителя, що володіє основами педагогічної теорії і загальнопедагогічними вміннями і навичками. Загальнопедагогічна підготовка забезпечує студентам наукове пізнання і оволодіння педагогічною діяльністю, закладає загальнотеоретичний фундамент для подальшої самоосвіти і підвищення кваліфікації учителя.

Л.П.Сущенко [7, с.211] вводить у науковий обіг поняття «особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту» – це науково обґрунтована система суб’єкт – суб’єктної взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу, в основу побудови якої покладено принцип особистісного підходу і яка інформаційно навантажена за змістом, індивідуалізована за формою, інтенсивна у часовому вимірі, має за мету формування смислової парадигми особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту.

В останні роки у зв'язку з піднесенням національно-культурного відродження українського народу та розвитком освіти і наукових знань, значно підвищився інтерес до туристично-краєзнавчої діяльності, що стало поштовхом для дослідження науковцями проблеми підготовки майбутніх учителів до згаданого виду діяльності. Аналіз дисертаційних досліджень з питань готовності вчителів до туристсько – краєзнавчої діяльності показав, що готовність до краєзнавчої роботи вченими [4, с.98] визначається як інтегральна властивість особистості педагога, основними структурними компонентами якої є мотиваційно-ціннісні установки вчителя на реалізацію функцій краєзнавства як засобу зв'язку навчання і виховання з життям, а також сукупність професійно значущих знань та вмінь [4, с.62]. У роботі наголошується на домінуванні мотиваційного компонента готовності, складовими якого є соціально-ціннісні потреби, соціально-ціннісні інтереси та соціально-ціннісні прагнення. Когнітивний компонент тут представляється як система необхідних знань, на яких базується краєзнавча робота вчителя, синтезом краєзнавчих, психолого-педагогічних та методичних знань. Операційний компонент готовності становить сукупність спеціальних умінь, яким властиві конкретно – методичні та загально-педагогічні уміння [4, с.58-60].

Готовність до краєзнавчо-туристської роботи О.В.Тімець [8] пояснює як об'єднання в складну структурну систему мотивів, рис характеру, ставлення, інтересу до краєзнавчо-туристської роботи, професійних знань, умінь і навичок, досвіду. Цілісність цієї системи визначається повноцінним розвитком кожного з компонентів, тобто взаємно обумовлюється єдністю афективного, когнітивного і технологічного компонентів у структурі готовності особистості до відповідного виду діяльності. Автор вважає, що для створення цілісної системи підготовки майбутніх учителів до краєзнавчо-туристської діяльності афективний компонент повинен включати мотиви позитивного ставлення, риси характеру, якості особистості, інтерес до краєзнавчо-туристської роботи: когнітивний компонент готовності до здійснення туристсько-краєзнавчої роботи в своєму складі містить необхідний обсяг знань про суть, форми, рівні, засоби, способи вивчення рідного краю, поєднання програмного матеріалу з географії і біології з краєзнавчою інформацією, виховання засобами краєзнавчо-туристської роботи. Щодо технологічного компонента готовності до здійснення краєзнавчо-туристської роботи, то він повинен містити необхідний обсяг умінь, навичок, засвоєння технології здійснення краєзнавчо-туристської роботи, операцій, алгоритмів, програм діяльності, вміння використовувати краєзнавчий матеріал під час уроків, вміння налагоджувати контакти в учнівському колективі, керувати колективом [8, с.101].

Висновки. Аналіз наукової літератури з питань готовності вчителів до різних видів діяльності свідчить про те, що вчені по-різному підходять до визначення та характеристики її структурних компонентів. Дослідження готовності до різних видів педагогічної діяльності виявило, що домінантними елементами є мотиваційний, операційний, вольовий та оцінний компоненти. Інші вчені вважають, що готовність до педагогічної діяльності повинна складатися із конструктивного, організаційного, комунікаційного, а також мотиваційного, інформаційного, розвивального, орієнтаційного, мобілізаційного та дослідницького компонентів. Готовність вчителів фізичної культури до професійної діяльності є системним утворенням і характеризується психологічною, науково-теоретичною, практичною, фізичною і психофізіологічною готовністю. Цілісність системи готовності до краєзнавчо-туристської діяльності визначається одними вченими складом мотиваційного, когнітивного та операційного компонентів, іншими – афективного, когнітивного і технологічного елементів.

Література

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка в системе высшего образования* / О. А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 142 с.
2. Дьяченко М.И. *Психологические проблемы готовности к деятельности* / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск. : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
3. Кузьмина Н.В. *Методы системного педагогического исследования* / Н. В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1980. – 170 с.
4. Міщенко Т.М. *Педагогічні основи підготовки учителів до краєзнавчої роботи в сільській малокомплектній школі* : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. М. Міщенко – Терноп. держ. пед. ун-т ім. В.І.Гнатюка. – Тернопіль, 2001. – 243 с.
5. Наумчик В.І. *Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор* : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. І. Наумчик. – Терноп. держ. ун-т В.І. Гнатюка. Тернопіль, 2002. – 19 с.
6. Окса М.М. *Генеза вивчення загально педагогічних дисциплін у вузах України в ХХ столітті* : [Монографія] / М. М. Окса. – Мелітополь : МДПУ, 2004. – 313 с.

7. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : [Монографія] / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. – 442 с.
8. Тімець О.В. Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Тімець. – Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПНУ. – К., 2001. – 216 с.
9. Щербаков А.И. Психологические основы формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования / А. И. Щербаков. – М. : Просвещение, 1967. – 266 с.